

עוד בעניין רחיצה ביו"ט

לכל נפש מ"מ הלך "כל דבר שבמנין כריך מנין אחר להתירו", כמבואר בפ"ק דבילה, ואמנם רבו הסתירות בענין זה, כי התוס' עלמס כתבו שבמנינו אין לחוש לגילוי, וכמו"כ כתבו התוס' (פרק במה אשה) להקל ביציאה עם חכשיטים כיון שרה"ר שבמנינו היא כרמליה, ועוד דברו מזה הראשונים בענין איסור מלאכה בע"פ אחר חלות (ע"ש בר"ן ר"פ מקום שנהגו), וכמו"כ ידועה מחלוקת הפוסקים בענין חלב עכו"ם במה שנחלקו הפוסקים אם יש להתיר במקום שאין חשש,

ואף שאומנם העניין מורכב, וייתכן שגם בנידון זה יש להתיר, אך מ"מ לא ראיתי שכת"ר העיר ע"ז כלל.

ב. במה שפשיטא ליה לכת"ר שבמנינו הרחיצה שווה לכל נפש, לענ"ד אינו ברור, כי יש עלינו למקד את השאלה לפי שיטת התוס', מדוע לדעת התוס' בזמנם רחיצה לא היתה שווה לכל נפש, הרי גם בזמן חז"ל היה הגוף מתענג מכך וכמ"ש בפרק במה מדליקין "נשיתי טובה זה בית המרחץ", ומסתמא שאם בזמנם היה מקלחת בכל בית גם הם היו מתקלחים בכל יום, וא"כ זה דומה ממש לכבי, ועל כרחנו שזה נחשב לתענוג יתירא השייך למעונגים, וגם היום עושים כן רק מאל זמינות הדבר (ואף שי

לכבוד הרה"ג גיורא ברנר שליט"א שזום וברכה!

בס"ד ראיתי כעת את המאמר המקיף שכתב כת"ר בענין רחיצה ביו"ט (שנדפס בקובץ "בעלי אסופות" קיץ תשעז), ואף שלא היה עמדי פנאי לקרוא את כולו מ"מ עלו בדעתי כמה נקודות שכמדומני שיש להעיר וכמדומני שכת"ר לא התייחס אליהם, (אך כאמור לעיל לא קראתי הכל, אך מ"מ היה נדמה לי שכת"ר לא התייחס לנקודות הללו, וכמוכן אשמח אם כת"ר יעיר לי אם יש נקודות שכן התייחס אליהם ולא ראיתי)

עיקר מה שאני בא לדון עליו הוא במה שנוגע לשאלה האם רחיצה בחמין בזמנינו היא דבר השווה לכל נפש (לשיטת התוס' שכמותם פסק הרמ"א), ואמנם כת"ר מלא כמה עמודי הוראה להשען עליהם ובראשם הגרש"ז אויערבך, ובזה כמוכן יוכל להחזיק בדעתו, אך מ"מ כלפי מה שאידד כת"ר להכריח הדבר מכמה טענות נ"ל שיש להשיב קצת.

א. הנקודה הראשונה שיש להעיר עליה, שגם אם נאמר שאכן השתנתה המליצות מ"מ אין זה ברור שיס להתיר את הרחיצה גם מדרכנו, שהרי חז"ל גזרו שלא לרחוץ כל גופו גם בחמין שהוחמו מעי"ט, וא"כ גם אם כעת המליצות היא שנעשה שווה

לדון גם מלד מה שאומרים שכדוה"א
התחמם לאחרונה),

וגם אם רוב האנשים נעשו למפונקים מ"מ
ז"ע אם זה קובע, ובמיוחד שאין זה כל
האנשים, וייתכן שאותם שהם כך בטלה
לעתם אף אם הם הרוב, (והטעם, כיון
שבגמרא [אלכנא דהתוס'] כבר התייחסו
למליאות כזו והגדירו זאת כפינוק, ואין זה
דומה לדבר אחר שהתחדש שלא הזכר כלל
בגמ', ולכן אין כ"כ הכרח ממה שהביא
כת"ר בשם הבה"ל),

ועוד שגם מאותם שרגילים להתקלח כל
יום מאן לימא לן שכולם עושים כן מלד
אורך ולא מלד פינוק ותענוג גרידא.

ג. מה שיש יותר לדון, שהרי גם לדעת
התוס' הרי מותר להחם חמין לאורך רחילת
מיעוט גופו וייתכן שגם היום סגי בזה,
ומה שהיום תמיד רוחאים את כל הגוף הוא
רק מפני שהדבר נעשה בזמינות ובקלות
רבה, ולאו דוקא מפני שיש אורך לעשות
באופן זה בדווקא.

ד. ועוד, שהרי כתבו הפוסקים שגם לשטות
התוס' יהיה מותר להחם חמין ע"מ להפיג
את לינתם של המים, וא"כ מאן לימא לן
ללא סגי בזה לרובא לאינשי לרחוץ במים
שהופגה לינתם, ומה שתמיד רוחאים בחמין
ממש הוא רק מפני שהדבר קל מאוד
בזמינו לעשות כן,

וביחוד שלפי מה שכתבנו מקודם הרי
מותר לרחוץ מיעוט הגוף בחמין, ושאר
רוב הגוף שרי לרחוץ במים שהפגה לינתו,
ומאן לימא לן ללא סגי בזה לרובא לרובא
לאינשי.

ה. ויש להוסיף, שצד"כ האנשים שמפריע
להם מאוד הזיעה אין חכפת להם כ"כ
בחום של המים (וביחוד בימים חמים),
ומסתבר שבהחלט סגי בזה צד"כ במים
שהופגה לינתם.

בכבוד רב, ובזכות גמר חתימה טובה
יחזק אורלן

בס"ד עשי"ת תשי"ח

למע"כ הרב - ישיבת בית א-ל

שלום רב לאוהבי תורתך!

מאוד שמחתי בהערותיך המכוונות
לחיפוש נקודת האמת בסוגיא ואשתדל
להשיב כפי הנלענ"ד.

א. מה שצידדת לאסור מצד שחז"ל גזרו
ערב יו"ט אטו יו"ט, וכת"ר עורר מצד הדין
דבעינן מניין אחר להתירו, וידוע מה
שנחלקו בזה הפוסקים אם בטל הטעם
בטלה הגזירה וכבר כתבתי בזה בס"ד
בספרי שו"ת בגדי שש (ח"א סי' יד וסי'
מג) עיי"ש.

אמנם לענ"ד אין לזה עניין לנ"ד שהרי
בנ"ד הגזירה היא הרחבה של עצם האיסור
דאורייתא, וממילא כשאין איסור
דאורייתא לא שייכת ההרחבה, ולקמן

נביא ראיות מהפוסקים שלא חששו ב"ד מצד גזירת חכמים.

ועיין בשו"ת נודע ביהודה (או"ח תניינא סי' כה) שכתב לגבי טבילת נשים במקווה חם בשבת "ואמנם כבר נשאלתי בזה פעם אחרת אם יש למחות והשבתי שאין כח לאסור דטעם רחיצה הוא משום שמא יחם בשבת ובטבילה לא שייך זה דהרי לא משכחת לה אלא בתחלת הלילה שהרי צריך להיות סמוך לחפיפה טבילה וממילא לא משכחת בחמין שהוחמו בשבת".

ב. מה שהערת שגם בימי חז"ל רחיצת כל גופו היתה תענוג ובכל זאת תוס' ס"ל שאינו שווה לכל נפש.

יש לעורר על דברי כת"ר, ראשית גם אם בימי חז"ל הגוף היה מתענג מרחיצת כולו בחמין אין בזה לסתור את ההכרח שהמציאות השתנתה וממילא גם הדין השתנה.

שהרי בפועל לא היו כלל רגילים בימיהם ברחיצת כל הגוף בחמין ורק המפונקים היו רגילים בזה, ואין הכוונה שהיו רגילים ברחיצת כל הגוף בקרים כיון שכמו שבימנו יש בזה צער כן היה גם בימיהם, אלא הכוונה שבימיהם לא היו רגילים כלל ברחיצת כל הגוף וכמו שהבאתי במאמרי (אות יא) מהחתם סופר שכתב כן בהדיא, והיינו שאין טענתנו שהמציאות השתנתה ביחס להנאה מהרחיצה בחמין אלא ביחס לזמינות רחיצת כל גופו בחמין וממילא ביחס של רוב העולם לרחיצה שבימנו אינו רואה בזה כלל כפינוק אלא כצורך.

וכעת נעלמ"ד שכן היא כוונת הנודע ביהודה ביסוד דבריו במה שכתב (שם) "הנה לדעתי אם היתה הטבילה בליל י"ט ולא היו חמין מוכנים מבעוד יום אולי היה מקום לדון להתיר להחם אף לכתחלה לצורך טבילה דמה שאסורין להחם חמין

בי"ט לרחוץ כל גופו כתבו התוס' במס' ביצה משום שאינו שווה לכל נפש כי אם למעונגין והיינו שהרחיצה רק בשביל התענוג אינה אלא למעונגין. אבל כשעל כרחי צריכה לבוא כל גופה במים שוב הוא שווה לכל נפש שלא לרחוץ בצונן".

ומה שכת"ר ר"ל שכיון שתוס' התייחסו בפירוש לרחיצה וכתבו שאינו שווה לכל נפש ממילא לא נוכל לומר שהמציאות והדין השתנו והוסיף שאין להביא ראיה מהבהל"כ (במש"כ שהמציאות והדין השתנו לגבי עישון), אחבה"מ הדברים נראים כתמוהים בדעתי העניה.

ראשית הרי גדר "שוה לכל נפש" הוא גדר דאו' כללי בהלכות יו"ט הנלמד מקרא "אך אשר יעשה לכל נפש" ומה שייך לתלותו במה שתוס' כן התייחסו לפרט אחד ולא התייחסו לפרט אחר, וכבר עוררתי בזה במאמרי (אות יא) על דברי הגר"נ קרליץ שליט"א, ועוד שהרי הבאתי בהדיא במאמרי (שם) דברים מפורשים מהחת"ס, ערוה"ש ומהרש"ג שכתבו בהדיא לגבי רחיצה שבימנו גדר שווה לכל נפש השתנה (והרי לפי כת"ר אין לדבריהם כל קיום).

ועוד שהבאתי שם ראיות מעוד הרבה פוסקים וביחוד מהגאון זרע אמת שלמדו גדרים המשתנים לפי המציאות והזמן בדין 'שוה לכל נפש', ולענ"ד כל הסבר אחר הוא תמוה ואף אינו מתיישב בדברי כל הפוסקים הנ"ל.

ומה שהעיר שאפשר שהעולם נהגו לרחוץ בכל יום מצד פינוק ולא מצד צורך, ראשית לענ"ד המציאות היא נגד סברתו של כת"ר, וודאי שבימנו רחיצת כל גופו אינה נתפסת כפינוק אלא כצורך.

ואף אם האמת ככת"ר שרחיצת כל גופו בכל יום היא פינוק, הרי שרחיצה אחת לכמה ימים ודאי שאינה נתפסת כפינוק אלא כצורך ממשי, ובימנו כשעובר אדם

שלא התרחץ מספר ימים וריחו נודף רוב העולם מתרחק ממנו ולא רק המפונקים, וממילא די במה שרוב העולם רואים צורך בלרחוץ אחת לכמה ימים להחשיבו לשווה לכל נפש שהרי כבר הוכחנו במאמרנו (אות ט) שגם אם אינו עושה זאת בכל יום הרי זה בגדר שווה לכל נפש, והביא ראיה נוספת לזה והוא מלשון חי' הרשב"א בסוגיא דכתובות (ז א) שכתב בהדיא "ובעילה שווה לכל נפש היא שמצוה אצל הכל אע"פ שאינה תדירה לאפוקי מוגמר שאינו שווה לכל נפש".

ועוד שגם אם אמת שרחיצה יש בה גם משום תענוג אין זה סותר את ההבנה שהוא שווה לכל נפש, שדווקא דבר הנתפס כצורך מפונקים בלבד אינו שווה לכל נפש אך אם הוא שווה לכל נפש וגם יש בו תענוג עדיין נחשב כשווה לכל נפש, וכ"כ בהדיא הפנ"י והפרמ"ג (משב"ז סי' תקיא ס"ק ב) עיי"ש.

ג. ממילא גם מה שהעיר מרחיצת פניו ידיו ורגליו, לענ"ד אינו נכון, שכיון שהעולם לא רואה רחיצת כל גופו כפינוק אלא כנורמה פשוטה ומקובלת ממילא כבר לא

שייך לחלק בזה בין רחיצת פניו ידיו ורגליו לכל גופו, וכמו שעוררנו בזה לעיל בשם החת"ס.

וכן מה שהעיר בשאלה ד-ה מצד מים פושרים שהופגה צינתם ג"כ נדחה לענ"ד כנ"ל מצד שאין מנהג העולם כן וממילא גדר שווה לכל נפש משתנה להיתר.

ד. אחרי שכתבתי את המאמר הנ"ל ראיתי בשו"ת אור יצחק (ח"א או"ח סי' קי) שכתב ג"כ להתיר בימנו רחיצה בחמין ביו"ט ואף הקל יותר ממש"כ אנחנו במאמר הנ"ל.

[ולענ"ד באמבטיה ביתית יש לאסור וכמש"כ במאמרי שיש לחוש בזה לדאו' לכו"ע דאינו שווה לכל נפש אלא למפונקים ודלא כמש"כ האור יצחק להתיר אף בזה].

חוזר על הראשונות ששמחתי מאוד בדבריך הניכרים שמכוונים לאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא שהוא עיקר לימוד התורה (עי' סוטה כא א ומה שהארכתי בזה בהקדמה לספרי בגד שש אות ד).

בברכת גמח"ט

גיורא ברנר-רחובות